

วิเคราะห์พระอุปนิสัยของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรจากเอกสารประวัติศาสตร์และพระนิพนธ์  
Prince Dhamatibet 's Characters analyzed from historical documents and his writings

ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ<sup>1</sup>  
Natawut Klaisuwana<sup>1</sup>

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพระอุปนิสัยของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรจากเอกสารประวัติศาสตร์และพระนิพนธ์ ผลการศึกษาปรากฏว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงมีพระอุปนิสัย 6 ลักษณะ ได้แก่ (1) ทรงเป็นคนเลือดร้อน (2) ทรงเป็นนักรัก (3) ทรงมีพระอารมณ์อ่อนไหวลึกซึ้งกับความงดงาม (4) ทรงเชื่อมั่นและภาคภูมิใจพระทัยในตนเอง (5) ทรงเป็นคนช่างสังเกต และ (6) ทรงอ่อนโยนและพูดจาอ่อนหวาน ต่อมาอันเป็นที่รัก พระอุปนิสัยทั้ง 6 ประการ มีส่วนทำให้พระนิพนธ์ของพระองค์เกิดความไพเราะ และเป็นที่ประทับใจมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังทำให้เข้าใจถึงเหตุผลที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรลักลอบเข้าหาเจ้าฟ้าสังวาลย์พระสนมของพระราชบิดา เพราะจากการศึกษาพบว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรกับเจ้าฟ้าสังวาลย์เคยเป็นคู่รักกันมาก่อน และด้วยพระอุปนิสัยที่เป็นคนเลือดร้อน มีพระอารมณ์อ่อนไหวลึกซึ้งกับความงาม ประกอบกับทรงเชื่อมั่นและภาคภูมิใจพระทัยในตนเอง จึงทำให้พระองค์ล้าตาคิดสินใจกระทำเช่นนั้นจนเป็นสาเหตุทำให้ต้องสิ้นพระชนม์ในที่สุด

คำสำคัญ: พระอุปนิสัย, เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร, เอกสารประวัติศาสตร์

Abstract

This academic article aimed at studying Prince Dhamatibet' s characters from the historical documents and his writings. The result found that he had 6 characters were (1) Hot-tempered (2) Great lover (3) Sensitive (4) Self-confidence and proud (5) Observant and (6) Gentle and sweet for his lover. These 6 characters influenced his writings on euphony and made them impressive until now. In addition, his guilty having an affair with Princess Sangwan, his father's concubine, occurred because Princess Sangwan was his ex-lover. Under this situation and his characters, hot -tempered, self-confidence and proud, pushed him do wrong and led him passed away at last.

**Keywords:** character, Prince Dhamatibet, historical documents

<sup>1</sup> อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Education Mahamakut Buddhist University E-mail: natawut.kla@mbu.ac.th

\* Manuscript received June 27, 2022; revised July 26, 2022 and accepted September 27, 2022

## บทนำ

เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรเป็นพระราชโอรสองค์ใหญ่ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทรงดำรงตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคล นอกจากนี้ยังทรงเป็นกวีสำคัญในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย พระนิพนธ์ที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ กาพย์เห่เรือ แต่น่าเสียดายที่พระองค์สิ้นพระชนม์ไปก่อนกาลอันควร เนื่องจากถูกจับได้ว่าเป็นชู้กับสนมของพระราชบิดา

ความที่กล่าวมานี้เป็นเรื่องราวของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรที่รับรู้กันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้พอเห็นภาพกว้าง ๆ ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรที่เกี่ยวกับพระประวัติและชีวิตได้บ้าง แต่ยังมองไม่เห็นถึงพระอุปนิสัยอันแท้จริงของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ผู้วิจัยจึงศึกษาเรื่องนี้เพื่อจะชี้ให้เห็นว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงมีพระอุปนิสัยอย่างไร ทั้งนี้หากรู้ว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงมีพระอุปนิสัยอย่างไรก็จะทำให้เข้าใจพระประวัติและชีวิตของพระองค์ได้มากขึ้น

## วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพระอุปนิสัยของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรที่ปรากฏจากเอกสารประวัติศาสตร์และพระนิพนธ์

## วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. **ขอบเขตเนื้อหาในการวิจัย** ผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์พระประวัติของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรเพื่อค้นหาพระอุปนิสัยจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ คือ คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม คำให้การขุนหลวงหาวัด และจากพระนิพนธ์ประเภทกาพย์ห่อโคลงและกาพย์เห่เรือ
2. **การนำเสนอข้อมูลและการนำเสนอผลการวิเคราะห์** ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม คำให้การขุนหลวงหาวัด และจากพระนิพนธ์ประเภทกาพย์ห่อโคลงและกาพย์เห่เรือ แล้วนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (description analysis)

## ผลการวิจัย

จากการศึกษาพระอุปนิสัยของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรที่ปรากฏจากเอกสารประวัติศาสตร์และพระนิพนธ์ ทำให้เห็นว่า เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงมีพระอุปนิสัย ดังนี้

### 1. ทรงเป็นคนเล็ดร้อน

ความเป็นคนเล็ดร้อนของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร เห็นได้จากเหตุการณ์ที่พระองค์เสด็จตรวจกำลังพลของฝ่ายวังหลวงที่ประกาศเป็นศัตรูกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เมื่อเสด็จมาถึงค่ายของขุนศรีคงยศ ได้ตรัสถามผู้ตามเสด็จว่าค่ายนี้เป็นของใคร ผู้ตามเสด็จกราบทูลว่าเป็นค่ายของขุนศรีคงยศ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรจึงสั่งให้ขุนรามเกณฑ์หัดไปลอบสังหารขุนศรีคงยศ จากนั้นจึงกลับมากราบทูลสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศพระราชบิดาให้ทรงทราบพร้อมกราบทูลเหตุผลว่า จะเอาฤกษ์เอาชัย (คำให้การขุนหลวงหาวัด, 2553 ,หน้า 472)

## 2. ทรงเป็นนักรัก

|                        |                         |
|------------------------|-------------------------|
| เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร      | ไชยเชษฐาสุริวงศ์ทรง     |
| นางรักนักรักสนมองค์    | อำห้อมล้อมพร้อมบริบูรณ์ |
| เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรเชื้อ | รพิพงศ์                 |
| ไชยเชษฐาสุริวงศ์ทรง    | เลิศล้ำ                 |
| นางรักนักรักสนมองค์    | อภิชาติ                 |
| คับคั่งนั่งเรียงหน้า   | เฟ้าพร้อมบริบูรณ์       |

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า 296)

คำประพันธ์จากกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศกข้างต้น แสดงถึงความเป็นนักรักของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร เพราะทรงมีสตรีเคียงข้างพระวรกายหลายนาง สอดคล้องกับที่ชนิด อยู่โพธิ์ (2505, หน้า 25) ให้ข้อมูลเรื่องชายของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรว่าทรงมีชายถึง 11 องค์/นาง ได้แก่ (1) พระอัครชายา (2) เจ้าฟ้าเส (3) หม่อมพัน (4) หม่อมเหม (เหญก) (5) หม่อมเจ้าสวย (6) หม่อมจัน (7) หม่อมสรวย (8) หม่อมทองแดง (9) หม่อมเจ้าสร้อย (10) หม่อมสุน และ (11) หม่อมต่วน และจากการศึกษาบทเห่กาพย์ยังทำให้เห็นถึงความเป็นนักรักของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรด้วย เพราะปรากฏข้อความพื้นฐานว่าทรงลักลอบเข้าหานางอันเนื่องมาจากความรัก ดังคำว่า *ประสงค์จันทรัก จึงลอบลักเข้ามาหา* (กรมศิลปากร, 2545, หน้า 207)

## 3. ทรงมีพระอารมณ์อ่อนไหวลึกซึ้งกับความงดงาม

แม้เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรจะเป็นคนเลื้อยร้อน แต่ก็ทรงมีพระอารมณ์อ่อนไหวลึกซึ้งกับความงดงาม สิ่งเร้าที่ทำให้พระองค์เกิดพระอารมณ์ดังกล่าว คือ ธรรมชาติและความรัก ดังนี้

**3.1 ธรรมชาติ** มีอิทธิพลต่อพระอารมณ์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร เพราะทำให้พระองค์เกิดความรู้สึกในลักษณะต่าง ๆ คือ

**3.1.1 คิดถึงนาง** ในบทเห่ชมปลาจากกาพย์เห่เรือ เมื่อเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงเห็นฝูงปลาชนิดต่าง ๆ ทำให้พระองค์โทษตัวเองว่าเหตุใดจึงไม่พานางมาด้วย ครั้นทรงเห็นปลานวลจันทร์ ปลาหางเบื้อน ปลาตะเพียนทอง และปลากระแห ก็ทำให้พระองค์คิดถึงอาภักดิ์ของนางอันเป็นที่รัก ดังคำว่า

|                       |                         |
|-----------------------|-------------------------|
| พิศพรรณปลาวายเค็ล้า   | คิดถึงเจ้าเศร้าอารมณ์   |
| มัตস্যยังรู้ชม        | สมสาใจไม่พามา           |
| นวลจันทร์เป็นนวลจริง  | เงื้องามพริ้งยิ่งนวลปลา |
| คางเบื้อนเบื้อนหน้ามา | ไม่งามเท่าเจ้าเบื้อนชาย |

เพียนทองงามดั่งทอง  
กระแหแห่ทางชาย

ไม่เหมือนน้องห่มดาบพราย  
คั่งสายสวาทคลาดจากสม

(กรมศิลปากร, 2545 , หน้า 202)

**3.1.2 เกิดความรื่นรมย์ใจ** ความสวยงามของธรรมชาติทำให้เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร รู้สึกสดชื่น ผ่อนคลาย จนระบายนามณ์ออกจากจิตใจผ่านตัวอักษรได้อย่างไพเราะ ดังเช่น ความสวยงามของลำน้ำที่ธารทองแดง เมื่อเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ได้เห็นก็ทรงพอใจในความสวยงามและในขณะที่ทรงนั่งเล่นก็ทรงเห็นฝูงปลาที่แหวกว่ายอยู่ในน้ำ จึงทรงโปรยข้าวให้ปลาอย่างมีความสุข ดังที่ทรงพรรณนาไว้ในกาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง ความว่า

|                     |                         |
|---------------------|-------------------------|
| ธารไหลใสสะอาด       | มัจฉาชาติคายนานา        |
| หวั่นวายกินไคลคลา   | ตามกันมาให้เห็นตัว      |
| ธารไหลใสสะอาดน้ำ    | รินมา                   |
| มัจฉาชาติคายนานา    | หวั่นหวัย               |
| จอกสร่ายกินไคลคลา   | เซยหมู่                 |
| ตามคู่มากล้ายคล้าย  | ผูกให้เห็นตัว           |
| นั่งเล่นเห็นหมู่ปลา | พรั่งพรมาเหล่าเหลือหลาย |
| กินเข้าเอาโปรยปราย  | ปลาмаใกล้ได้เห็นตัว     |
| นั่งชมปลาหมิวหมู่   | เรียงราย                |
| พรั่งพรมาเหลือหลาย  | วายหวัง                 |
| กินเข้าเอาโปรยปราย  | ลงบ่อ                   |
| ปลาว่ายใกล้ได้ทั้ง  | ห่อเข้าคูปลา            |

(กรมศิลปากร, 2545 , หน้า 243)

**3.2 ความรัก** มีผลทำให้เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรเกิดพระอารมณ์และความรู้สึกใน 2 ลักษณะ คือ

**3.2.1 ความสุข** เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรจะทรงมีความสุขมาก เมื่อได้รับการปรนนิบัติดูแลเป็นอย่างดีจากนางที่พระองค์รักและรู้ใจพระองค์ ดังที่ทรงกล่าวไว้ในกาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก ความว่า

|                     |                       |
|---------------------|-----------------------|
| โหมงเข้าแล้วเข้าที่ | เจ้าถ้วนถี้ดีการเรือน |
| หญิงใดไม่มีเหมือน   | ใช้สอยดีที่เคยชม      |

|                       |              |
|-----------------------|--------------|
| โหมหนึ่งคะนึงเจ้าเร่ง | สติเพื่อน    |
| เจ้าถ้วนถึกการเรือน   | สั่งชี้      |
| หญิงใดไม่มีเหมือน     | นางเนตร      |
| รู้นพครบการผี         | ช่วยต้องใจหม |

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า 261)

3.2.2 ความทุกข์ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรจะทรงเป็นทุกข์อย่างยิ่ง เมื่อยามที่พระองค์กับนางอันเป็นที่รักต้องพลัดพรากจากกัน และความทุกข์อันเกิดจากความคิดถึงนาง บางครั้งก็ทำให้เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงหิวแหว่ได้ยินเสียงนาง ได้กลิ่นกายของนางลอยมาตามลม มองเห็นว่านางมาหาหรือไม่ก็ฝันถึงนาง ดังที่ทรงกล่าวไว้ในบทเห่ครวญ ซึ่งทำให้เห็นภาพความทุกข์ของพระองค์ที่ต้องจากนางว่า เข้าก็ทุกข์ เียนก็ทุกข์ ดังความว่า

|                        |                          |
|------------------------|--------------------------|
| เสียงสรวลระเร่         | เสียงแก้วที่ฤาเสียงใคร   |
| เสียงสรวลเสียงทรมวย    | สุดสายใจที่ตามมา         |
| ลมขวยรายกลิ่นน่อง      | หอมเรื่อยต้องคลองนาสา    |
| เคลือบกลิ่นเห็นคล้ายมา | เหลียวหาเจ้าเปล่าวังเวง  |
| ยามสองน้อมยามย่ำ       | ทุกคืนคำย่ำเอง           |
| เสียงปี่มีครวญเครง     | เหมือนเรียมคร่ำรำครวญนาน |
| ล่องสามยามปลายแล้ว     | จนไก่อ้วแล้วชันขาน       |
| มอยหลับกลับบันดาล      | ฝันเห็นน้องต้องติดตา     |
| เพรางายวายเสพยศ        | แสนกำสรดอดโศหา           |
| อัมทุกข์อัมชลนา        | อัมโศกาหนานองชล          |

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า 213)

#### 4. ทรงเชื่อมั่นและภาคภูมิพระทัยในตนเอง

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากพระนิพนธ์ ไม่ว่าจะเป็นพระนิพนธ์ประเภทกาพย์ห่อโคลงและกาพย์เห่เรือหรือพระนิพนธ์ประเภทคำหลวง ก็จะเห็นถึงความเชื่อมั่นและภาคภูมิพระทัยในตนเองของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรว่า ทรงมีความเชื่อมั่นและภาคภูมิพระทัยในตนเองสูงมาก โดยจะพิจารณาให้เห็น ดังนี้

กาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง มีหลักฐานที่ปรากฏให้เห็นถึงความเชื่อมั่นและภาคภูมิพระทัยในตนเองของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ดังที่ทรงกล่าวไว้ในตอนสุดท้ายของเรื่องว่า ทรงรักและเชิดชูการแต่งคำประพันธ์ และกาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดงนี้ พระองค์ทรงเป็นผู้แต่งขึ้น โปรดช่วยกันรักษาไว้ให้

คงอยู่ นอกจากนี้เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรยังทรงภาคภูมิใจพระทัยยิ่งกว่าทรงเปี่ยมไปด้วยโพธิสมภาร และแวดล้อมไปด้วยขุนนางที่มาเข้าเฝ้าตั้งแต่เช้าจนค่ำ ดังความว่า

|                       |                |
|-----------------------|----------------|
| เจ้าฟ้า หนุ่มน้อยราช  | กุมาร          |
| ธรรม ชำรงกลอนการ      | ยั่วแยม        |
| ธิเบศร์ วราสถาน       | ไชยเชษฐ        |
| สุริยวงศ์ ทรงโคลงเต็ม | แต่งไว้วานสงวน |
| เจ้าฟ้า ลำเลิศโพธิ    | สมภาร          |
| กรมขุน หลวงพญากราน    | กราบเกล้า      |
| เสนา นราบาน           | ใจชื่น ชมนา    |
| พิทักษ์ รักษาเข้า     | คำด้วยใจเกษม   |

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า 248)

ทั้งนี้เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรยังได้กล่าวถึงพระนิพนธ์กาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดงยิ่งกว่า ทรงแต่งขึ้นด้วยถ้อยคำที่งดงามและไพเราะ เหมาะกับผู้ที่จะมาอ่านให้เกิดเสียงเสนาะ หากผู้ไม่รู้อ่านงานของพระองค์ก็จะทำให้สูญเสียความไพเราะไป ดังความว่า

|                     |                 |
|---------------------|-----------------|
| อักษรเรียบร้อยถ้อย  | คำเพราะ         |
| ผู้อ่านสารเสนาะ     | เรื่อยหรี       |
| ไม่รู้่านไม่เหมาะ   | ตรงเท่ง ไปนา    |
| ทำให้โคลงทั้งนี้    | ชั่วช้า เสียไป  |
| อักษรสรรคส์ร้างช่าง | ชูปจาน          |
| โคลงก็เพราะเสนาะสาร | แต่งไว้         |
| ผู้อ่านกลอนการ      | พาชื่น ใจนา     |
| ผู้ไม่รู้่านให้     | ขัดข้องเสียโคลง |

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า 249)

พระนิพนธ์เรื่องนั้นโทปนันทบุตรคำหลวง เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรได้ทรงบอกไว้ว่าพระองค์เป็นผู้แต่งอันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความมั่นใจพระทัยในตนเอง ดังความว่า

อห อันท่าข้า สิริปาโล นาม ผู้ซื่อมหาสิริบาล เมื่อในกาลบรรพช ครั้นนิวัตินิเวศ  
เป็นกระษัตริย์เพศวร่า ทุมมธิเปสฺสชยเชษฐสุริยวิส นาม กษัตริย์เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐ  
สุริยวงษ

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า 115)

ทั้งนี้ความในตอนท้ายของนันโทปนันทสูตรคำหลวง เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรได้กล่าวถึงการแต่งมหาชาติ คำหลวงเอาไว้ด้วย ซึ่งการกล่าวอ้างเทียบดังกล่าวผู้วิจัยตีความว่า เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงเห็นว่าพระนิพนธ์เรื่องนันโทปนันทสูตรคำหลวง มีความเพียบพร้อมทุกประการเท่ากับมหาชาติคำหลวง ดังความว่า

เมื่อแรกแต่งพระมหาชาติคำหลวงนั้น จุลศักราชได้ 844 ศก แต่นันโทปนันทสูตร  
คำหลวงครั้งนี้ จุลศักราชได้ 1098 ศก ว่างกันอยู่ถึง 254 ปี

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า 154)

## 5. ทรงเป็นคนช่างสังเกต

ภาพห่อโคลงนิราศธารทองแดงเป็นพระนิพนธ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นคนช่างสังเกตของพระองค์ได้เป็นอย่างดี เพราะปรากฏความรู้ทางธรรมชาติวิทยาและสัตววิทยาอย่างละเอียด การพรรณนาถึงไม้ดอก ไม้ผล สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์เลื้อยคลาน ล้วนถูกต้องตามสภาพที่เป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นลักษณะ ทำทาง นิสัยหรือแม้กระทั่งเสียงร้องของสัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น

|                        |                            |
|------------------------|----------------------------|
| นกกระเรียนเวียนลงหนอง  | ตรอมเที่ยวย่องร้องแกร์แกร์ |
| ริมทุ่งกระต่ายลอยแพ    | เคียดคายแลเหล่เหลือหลาย    |
| นกกระเรียนเวียนว่อนน้ำ | เลงแล                      |
| ลงย่องร้องแกร์แกร์     | แจ่มจ้า                    |
| ริมทุ่งกระต่ายลอยแพ    | ลงล่อง                     |
| บินกลาดกลุ้มท้องฟ้า    | ร่อนร้องเหลือหลาย          |

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า 232)

ความจากภาพห่อโคลงนิราศธารทองแดงที่ยกมาข้างต้น แสดงความเป็นคนช่างสังเกตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร กล่าวคือ ทรงกล่าวถึงอาภัพกิจของนกกระเรียนที่กำลังย่อหาเหยื่อและส่งเสียงร้องแกร์แกร์ นอกจากนี้พระองค์ยังทรงสังเกตเห็นว่าที่ริมทุ่งนั้นยังมีนกอีกพวกหนึ่ง คือ นกกระต่ายที่อยู่กันเป็นฝูงลอยเป็นแพอยู่ในน้ำ และยังมีบินส่งเสียงร้องอยู่บนท้องฟ้า

ความช่างสังเกตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรยังทำให้ทราบว่าสัตว์บางจำพวก เช่น ลิงคนัด มีอยู่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ปัจจุบันได้สูญพันธุ์ไปแล้ว และด้วยความเป็นคนช่างสังเกตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรจึงทำให้ทราบลักษณะและพฤติกรรมของสัตว์ชนิดนี้ว่ามีเขาเป็นวงโค้ง บิดเป็นเกลียว สูง แหลม ตัวเตี้ย สกปรก มีลักษณะว่องไว ดังความว่า

|                        |                           |
|------------------------|---------------------------|
| สิงคนัดเขาเลี้ยวเลี้ยว | บิดเป็นเกลียวเรียวสูงแหลม |
| ตัวดำคำมอมแมม          | ย่อมเล่น โลด โคลง โจนลอย  |
| สิงคนัดเขาเลี้ยวเซี้ยว | สูงแหลม                   |
| บิดเป็นเกลียวเรียวแนม  | คู่หยื่น                  |
| ตัวดำคำมอมแมม          | คราวตื่น                  |
| ย่อมเล่น โลด โคลงครื้น | คู่ฟ้าโจนลอย              |

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า 224)

## 6. ทรงอ่อนโยนและพุดจาอ่อนหวานต่อนางอันเป็นที่รัก

เมื่ออ่านพระนิพนธ์ประเภทกาพย์ห่อโคลง กาพย์เห่เรือ จะเห็นว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงอ่อนโยน และพุดจาอ่อนหวานต่อนางอันเป็นที่รักของพระองค์อย่างยิ่ง ทั้งนี้ทรงแสดงออกในลักษณะอาการต่าง ๆ ดังนี้

6.1 ทรงปฏิบัติต่อนางอันเป็นที่รักด้วยความอ่อนโยน ความจากกาพย์เห่เรือแสดงให้เห็นถึงความอ่อนโยนของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรที่มีต่อนางอันเป็นที่รัก เช่น ทรงประคองนางอันเป็นที่รักอย่างพิถีพิถัน ดังความว่า

|                     |                        |
|---------------------|------------------------|
| นกแก้วแจ้วแจ่มเสียง | จับไม้เรียงเคียงคู่สอง |
| เหมือนพีนีประคอง    | รับขวัญน้องต้องมือเรา  |

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า: 205)

แม้ในขณะที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรกับนางอันเป็นที่รักมีความสัมพันธ์เชิงสังวาสก็ยังเห็นถึงความอ่อนโยน ดังความจากบทเห่กาถีกว่า

|                     |                         |
|---------------------|-------------------------|
| สองสุขสองสังวาส     | แสนสุขสวาทสองคู่สม      |
| สองสนิทธิธรรมณ์     | กลมเกลียวคู่สมสอง       |
| แย้มยิ้มพริ้มพักตรา | สาภิรมสมจิตปอง          |
| แสนสนุกสุขสมพอง     | ในห้องแก้วแพรพรรณราย    |
| ลมพัดกลัดเมฆเกลื่อน | ฟ้านั่นเลื่อนแลบแสงพราย |
| วลาหกตกโปรยปราย     | สายสินธุ์นองท้องธารา    |
| เหราว่าเริงริน      | ว่าเคล้ำคลื่นหื่นหรรษา  |
| สองสมกลมกริษา       | เป็นผาสุกทุกนิรันดร์    |

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า 209)

**6.2 ทรงพุดจาอ่อนหวานต่อนางอันเป็นที่รัก** มีหลักฐานจากบทเห่กรวญว่า เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงพุดจาอ่อนหวานต่อนางอันเป็นที่รัก หลักฐานดังกล่าวเห็นได้จากคำประพันธ์ตอนที่ว่า *ร่วมเรือนเพื่อนพึงเขนย เคยวิงวอนอ่อนหวานคำ* (กรมศิลปากร, 2545 , หน้า 211)

### สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาพระอุปนิสัยของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์และพระนิพนธ์ ทำให้ทราบว่า เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงมีพระอุปนิสัยหลายลักษณะ คือ 1) ทรงเป็นคนเลื้อยร่อน 2) ทรงเป็นนักรัก 3) ทรงมีพระอารมณ์อ่อนไหวลึกซึ้งกับความงาม 4) ทรงเชื่อมั่นและภาคภูมิใจพระทัยในตนเอง 5) ทรงเป็นคนช่างสังเกต 6) ทรงอ่อนโยนและพุดจาอ่อนหวานต่อนางอันเป็นที่รัก จากพระอุปนิสัยทั้ง 6 ประการ ทำให้คลายความสงสัยว่า เหตุใดเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรจึงกล้าลักลอบเป็นชู้กับเจ้าฟ้าสังวาลย์ พระสนมของพระราชบิดา

เหตุที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรกล้าตัดสินใจลักลอบเป็นชู้กับเจ้าฟ้าสังวาลย์ พระสนมของพระราชบิดานั้น เทพมนตรี ลิ้มปพยอม (2539 , หน้า 114) สันนิษฐานว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรกับเจ้าฟ้าสังวาลย์เคยเป็นคู่รักกันมาก่อน แต่เหตุที่พระบิดาของเจ้าฟ้าสังวาลย์ คือ พระองค์เจ้าแก้ว ต้องโทษกบฏถูกจับสำเร็จโทษด้วยท่อนจันทน์ทำให้เจ้าฟ้าสังวาลย์ตกเป็นสมบัติของหลวง และต้องถวายตัวเป็นพระสนมของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศในเวลาต่อมา

เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรคงจะยอมรับความจริงไม่ได้ แต่ก็ทำอะไรมาไม่ได้เช่นกัน ดังนั้นพระองค์จึงได้ถ่ายทอดพระอารมณ์ต่างๆ ลงในพระนิพนธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระนิพนธ์ประเภทกาพย์ห่อโคลงและกาพย์เห่เรือได้ปรากฏคำรำพันของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรถึงเจ้าฟ้าสังวาลย์อยู่มาก นอกจากนี้ยังมีหลักฐานอีกว่า เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรกับเจ้าฟ้าสังวาลย์เขียนเพลงยาวส่งถึงกันด้วย ทั้งนี้ความในเพลงยาวของเจ้าฟ้าสังวาลย์ฉบับหนึ่ง มีเนื้อหาตักเตือนเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรให้พระทัยเย็น อย่าทำการวุ่นวาย รอให้ถึงเวลาและโอกาสอันควรเสียก่อน

แต่ด้วยพระอุปนิสัยที่เป็นคนเลื้อยร่อน จึงทำให้พระทัยร้อน และทรงมีความรู้สึกอ่อนไหวลึกซึ้งกับความงาม ประกอบกับทรงเชื่อมั่นและภาคภูมิใจพระทัยในตนเองอยู่แล้ว ทำให้เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรมิได้เกรงกลัวราชภัย และกล้าเสี่ยงที่จะลักลอบเข้าหาเจ้าฟ้าสังวาลย์ถึงในพระบรมมหาราชวัง ในที่สุดก็ถูกจับได้จนต้องรับราชภัยจนสิ้นพระชนม์

จากที่กล่าวมานี้ ผู้เขียนต้องการให้เกิดความเข้าใจร่วมกันว่า การที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรลักลอบเป็นชู้กับเจ้าฟ้าสังวาลย์นั้น มิใช่ว่าพระองค์เป็นคนไม่ดี ไม่มีคุณธรรม แต่เป็นเพราะเหตุการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ประกอบกับพระอุปนิสัยดังที่กล่าวมา จึงทำให้เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรตัดสินใจกระทำเช่นนั้นลงไปจนเป็นเหตุให้สิ้นพระชนม์

## ข้อเสนอแนะงานวิจัย

### ข้อเสนอแนะทั่วไป

ควรมีการนำผลการวิจัยไปใช้ในการสอนรายวิชาวรรณคดีไทยในระดับอุดมศึกษา เช่น วรรณกรรมสมัยอยุธยา วรรณกรรมเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร วรรณกรรมเฉพาะบุคคล เป็นต้น

### ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

ควรมีการนำรูปแบบการวิจัยเรื่องนี้ไปวิจัยเพื่อหาพระอุปนิสัยหรืออุปนิสัยของกวีอื่น ๆ เช่น พระอุปนิสัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์และพระนิพนธ์ หรือพระอุปนิสัยของสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์และพระนิพนธ์ เป็นต้น

## เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2545). *วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 3*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม. (2553). ใน *ประชุมคำให้การกรุงศรีอยุธยา รวม 3 เรื่อง*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- คำให้การขุนหลวงหาวัด. (2553). ใน *ประชุมคำให้การกรุงศรีอยุธยา รวม 3 เรื่อง*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- เทพมนตรี ลิมปพยอม. (2539). *การเมืองไทยสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พ.ศ. 2276-2310*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2505). *เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร พระประวัติและพระนิพนธ์*. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).